

บทความเรื่องที่ 4

วิถีประชาธิปไตยในบริบท
วัฒนธรรมชุมชนอีสาน

Democratic Way in the Community Cultural
Context of Thai Northeastern

นพพล อัคราต *

Noppon Akahat

* อาจารย์ประจำสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์
มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์; E – mail : n-akahat@hotmail.co.th

บทคัดย่อ

บทความชิ้นนี้มีวัตถุประสงค์เพื่ออธิบายหลักการของความเป็นประชาธิปไตยในบริบทวัฒนธรรมชุมชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทย หรือภาคอีสาน ซึ่งใช้วิธีการวิเคราะห์หลักการของความเป็นประชาธิปไตย ซึ่งจำแนกเป็น 7 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการแห่งสิทธิและเสรีภาพของปัจเจกบุคคล, 2) หลักการความเสมอภาค, 3) หลักการความยินยอม, 4) หลักการอำนาจอธิปไตยหรือการปกครองตนเองของประชาชน, 5) หลักการเสียงส่วนใหญ่, 6) หลักการนโยบายสาธารณะหรือสาธารณประโยชน์ และ 7) หลักการแห่งเหตุผล ซึ่งมีการสังเคราะห์เปรียบเทียบวาทกรรมระหว่างหลักการทางทฤษฎีกับวิถีปฏิบัติของชาวบ้านที่ได้มีการดำเนินการในชุมชนอยู่แล้ว อันจะนำไปสู่การสร้างความเข้าใจและการยอมรับในหลักการความเป็นประชาธิปไตยระหว่างชาวบ้านในชนบทและบุคคลอื่นในสังคมซึ่งต่างต้องการสร้างสังคมประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นร่วมกัน

คำสำคัญ : หลักการประชาธิปไตย; วัฒนธรรมชุมชน; ชุมชนอีสาน

Abstract

This article aimed to describe the principles of democratization in the community cultural context of the northeastern of Thailand or I-san region, which used analysis method about 7 principles of democratization include 1) principle of right and liberty of individualism, 2) principle of equality 3) principle of consent 4) principle of sovereignty or self-government of people, 5) principle of majority, 6) principle of public policy or public interest and 7) principle of rationality. Moreover, there is synthesis by discourse comparison between theories and practice of communities in order to build together understanding and consentient in the principles of democratization between villagers in rural and others in society, who demand to build the democratic society together.

Key words : Democratic Principles, Community Culture, North-Eastern Community.

บทนำ

การจะเข้าใจถึงวิถีประชาธิปไตยของสังคมหรือชุมชนใด จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเข้าใจวิถีชีวิต พฤติกรรม และบุคลิกภาพของกลุ่มคนที่ดำรงอยู่ในวัฒนธรรมนั้นๆ ซึ่งต่างถือว่าเป็นกลุ่มพลเมืองหนึ่งที่จะเสริมสร้างพลังของชาติให้เข้มแข็งได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปัจจุบัน การที่กลุ่มคนที่อยู่ในสภาพแวดล้อมหรือวิถีวัฒนธรรมอย่างหนึ่ง ได้กำหนดนโยบายหรือนำแนวคิดอย่างใดอย่างหนึ่งที่กลุ่มตนเห็นว่าควรเป็นอุดมการณ์หลักที่สมาชิกทุกคนที่อาศัยภายใต้อำนาจอธิปไตยของรัฐควรต้องปฏิบัติตาม หรือไปใช้เป็นวิธีการดำเนินของชีวิตปกติของคนอื่น ซึ่งทำให้เกิดความไม่ลงรอยกันระหว่างกลุ่มคนที่เป็ฝ่ายกระทำและฝ่ายที่ถูกกระทำ ตั้งแต่กระบวนการติดต่อสื่อสารหรือการศึกษาบริบทสภาพแวดล้อมของกลุ่มคนที่เกี่ยวข้องให้รอบด้านโดยเฉพาะวิถีวัฒนธรรม เพราะวัฒนธรรมเกี่ยวกับวิถีชีวิต พฤติกรรมที่แสดงออกร่วมกันผ่านความเชื่อและประเพณีที่ถือปฏิบัติ ตลอดทั้งเป็นสิ่งที่ชนกลุ่มหนึ่งเห็นว่าควรยึดถือร่วมกันและแสดงถึงความดีงามภายในสังคมตน ซึ่งวัฒนธรรมดังกล่าวอาจทำให้เกิดความแตกต่างกัน เพราะคนในกลุ่มวัฒนธรรมหนึ่งอาจเห็นว่าไม่ถูกต้อง ไม่สมควรปฏิบัติ แต่สำหรับกลุ่มวัฒนธรรมที่ยึดถือและปฏิบัติอยู่ย่อมเห็นว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้องและเหมาะสม (จำเริญ แสงดวงแข, 2523 : 3) ดังนั้นหากจะสนับสนุนการเกิดสังคมประชาธิปไตยที่แท้จริง ก็ควรให้ความเคารพและเรียนรู้ประชาธิปไตยในฐานะวิถีวัฒนธรรมหนึ่งของสังคม ที่จะต้องเปิดใจกว้าง ยอมรับและเข้าใจความแตกต่างในฐานะพลเมืองที่มีเหตุผล มีอิสระทางความคิด และสร้างความเท่าเทียมกันของผู้คนในสังคมให้เกิดขึ้นเพื่อจะได้นำไปสู่การสร้างสังคมประชาธิปไตย

การสร้างวิถีประชาธิปไตยให้เป็นวัฒนธรรมการเมืองหลักของคนในชาติได้ จำเป็นที่จะต้องเข้าใจวัฒนธรรมย่อยของกลุ่มชนที่มีพื้นฐานวัฒนธรรมแตกต่างกันก่อน เพราะประชาธิปไตยคือวัฒนธรรมอย่างหนึ่งที่ยอมรับว่าเป็นความคาดหวังในการอยู่ร่วมกันที่คนในสังคมไทยปรารถนา เพราะประชาธิปไตยนั้นเหมาะสมกับสังคมไทย ซึ่งกาลเวลาได้พิสูจน์ให้เห็นแล้วว่า ระบอบประชาธิปไตยแม้จะมีจุดอ่อนมีช่องโหว่มากมายเพียงใด ก็ยังดีกว่าเผด็จการทุกรูปแบบ (อมร รักษาสัตย์, 2537: 111) หรืออย่างน้อยประชาธิปไตยก็เปิดพื้นที่ทางสังคมให้มีการสร้างความเข้าใจ

และยอมรับความแตกต่างของผู้คนที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมให้สามารถสร้างพื้นที่ทางสังคมเพื่อพัฒนาตนเอง (ประจักษ์ ก้องกีรติ, ม.ป.ป.) และสังคมไทยเป็นสังคมที่ให้คุณค่าหรือเห็นความสำคัญต่อการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย เพราะระบอบประชาธิปไตยสามารถแก้ปัญหาสังคมได้ (ประเวศ วะสี, 2537: 8) แต่อย่างไรก็ตาม การศึกษาวิถีวัฒนธรรมประชาธิปไตยของไทยที่ผ่านมา ขาดการทำความเข้าใจรากฐานของสังคมที่ก่อตัวกันขึ้นเป็นวิถีสังคมประชาธิปไตย อย่างการศึกษาวิถีวัฒนธรรมในชุมชนชาวบ้านในเขตชนบทต่างๆ เป็นสิ่งจำเป็นอย่างยั้งที่จะต้องทำความเข้าใจวิถีชีวิตประชาธิปไตยบนพื้นฐานของวัฒนธรรมชุมชนนั้นๆ เปรียบเหมือนสะพานเชื่อมโยงระหว่างกลุ่มชนต่างๆ ที่ประกอบกันเป็นรัฐชาติที่ปกครองในระบอบประชาธิปไตยให้เกิดความเข้าใจและเกิดความร่วมมือกัน ก่อให้เกิดความสัมพันธ์แบบภราดรภาพขึ้น ซึ่งประเด็นดังกล่าวเป็นหัวใจของการแก้ปัญหาความแตกต่างทางความคิดและการดำเนินชีวิตของกลุ่มชน (ลิขิต ธีรเวคิน. 2521 : 16) ที่จะเห็นวิถีวัฒนธรรมที่มีจุดร่วมหรือแตกต่างกันได้อีกด้วย ดังกรณีตัวอย่างการทำความเข้าใจคุณลักษณะความเป็นพลเมืองตามวิถีประชาธิปไตยของคนไทยที่ผ่านมา พบว่ามีความแตกต่างกันไปตามบริบทของพื้นที่ตามภูมิภาคต่างๆ โดยเฉพาะจากการศึกษาของถวิลวดี บุรีกุล และคณะ (2555) พบว่า ความเป็นพลเมืองของคนกรุงเทพมหานคร ให้ความสำคัญกับอิสราภาพ ความก้าวหน้าทันสมัย (Modern / Liberal Progressive), คนภาคกลาง ให้ความสำคัญกับอิสราภาพ ความก้าวหน้าทันสมัย (Modern / Liberal Progressive) และชุมชนของตน (Community Oriented Citizenship), คนภาคใต้ให้ความสำคัญกับอิสราภาพ ความก้าวหน้าทันสมัย (Light Modern / Liberal Progressive), คนภาคเหนือให้ความสำคัญกับชุมชนของตน (Community Oriented Citizenship), และคนภาคอีสานให้ความสำคัญกับวิถีวัฒนธรรม (Traditionalist / Minimalist) เป็นต้น

ดังนั้น การที่จะทำความเข้าใจความเป็นพลเมืองหรือวิถีชีวิตทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของชาวบ้านในภาคตะวันออกเฉียงเหนือจึงจำเป็นต้องอาศัยการทำความเข้าใจผ่านวิถีวัฒนธรรม (Traditionalist / Minimalist) มากกว่าการสร้างชุดคำอธิบายเช่นที่เคยผ่านๆ มาว่า การมีชีวิตการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของคนในชนบท เช่น ในภาคอีสานที่ยังติดกับว่าทกรรมว่าด้วยความ

“โง่ จน เจ็บ” ของผู้เลือกตั้ง (ประจักษ์ ก้องกีรติ, 2552) หรือในทางกลับกัน วาทกรรม “โง่ จน เจ็บ” ดังกล่าวได้ก่อให้เกิดความพึงพอใจต่อมโนทัศน์ของกลุ่มชนชั้นกลางหรือกลุ่มคนเมืองที่เป็นผู้กำหนดนโยบายพัฒนาต่างๆ ซึ่งแน่นอนว่าต่างเป็นกลุ่มคนที่ไม่เคยสัมผัสหรือใกล้ชิดกับวิถีวัฒนธรรมของกลุ่มชนที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดนโยบายหรือเป็นหน่วยรองรับการนำนโยบายไปปฏิบัติ ตามความเป็นจริง ทั้งยังเข้าใจว่าวิถีภาวะทางประชาธิปไตยที่กลุ่มตนมีในฐานะผู้ตัดสินใจ/กำหนดนโยบายนั้นมากกว่าหรืออยู่เหนือกว่าวิถีภาวะประชาธิปไตยของผู้คนกลุ่มอื่นโดยเฉพาะในชาวบ้านในชนบท (LoGerfo, 1996) ข้ำร้ายมายาคติที่เกิดจากวาทกรรมนี้ได้นำไปสู่การลดทอนคุณค่าของคะแนนเสียงเลือกตั้งจากคนชนบท ว่าเป็นเสียงที่ไม่มีค่าควรที่จะมานับเป็นคะแนนแห่งการตัดสินใจในวิถีสังคมประชาธิปไตยระดับชาติ ตลอดจนการมองว่าคนชนบทเป็นพวกไร้ศีลธรรมจรรยาในทางประชาธิปไตยเพราะมีวิถีวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นไม่เป็นไปตามหลักการประชาธิปไตยด้วย (จักรกริช สังขมณี, 2554: 48 - 49) ด้วยเหตุนี้ ผู้เขียนจึงพยายามศึกษาวิถีประชาธิปไตยที่เกิดขึ้นในบริบทของวัฒนธรรมชาวบ้านในเขตภาคอีสานนั้นว่ามีลักษณะอย่างไร ซึ่งมีความสำคัญมากในการสร้างข้อตกลงที่มีเหตุผลที่จะนำไปพัฒนาเป็นนโยบายสาธารณะที่ได้รับการยอมรับและนำไปสู่การเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนในฐานะพลเมืองที่มีส่วนในกระบวนการทางนโยบายนั้นๆ (พัชรี สีโรรส, 2552) เพื่อให้เป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบล่างขึ้นบน (Bottom up) อันจะนำไปสู่การเชื่อมโยงความเข้าใจที่อาจไม่ลงรอยกันในวิถีประชาธิปไตยและวิถีชุมชนที่เกิดขึ้นในกลุ่มชนที่ต่างวัฒนธรรมกัน ซึ่งต่างปรารถนาที่จะมีสังคมประชาธิปไตยที่มีเสถียรภาพในรัฐประชาชาติเหมือนกัน จึงสนใจเลือกทำการศึกษาประชาธิปไตยเชิงวิถี (Way of life) ที่แทรกอยู่ในวัฒนธรรมชุมชน ในฐานะที่ไม่อาจจะปฏิเสธได้ว่าชุมชนในภูมิภาคนี้เป็นภูมิภาคที่รัฐส่วนกลางได้หยิบบั่นหรือมีส่วนออกแบบลักษณะเฉพาะของวิถีการเมืองของผู้คนในภูมิภาคนี้ และในขณะเดียวกัน วิถีการเมืองที่เกิดขึ้นในชุมชนของผู้คนในภูมิภาคนี้ก็มีส่วนออกแบบหรือเสริมการเมืองระดับชาติเช่นเดียวกัน

วัตถุประสงค์

เพื่ออธิบายคุณลักษณะของหลักการความเป็นประชาธิปไตยตามที่เกิดขึ้น
ในบริบทของวัฒนธรรมชุมชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทย

การทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดและทฤษฎีที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ได้รวบรวมขึ้นเพื่อใช้เป็น
เนื้อหาในการเป็นสะพานไปสู่ข้อมูลที่ได้มาซึ่งสามารถอธิบายปรากฏการณ์และ
วิเคราะห์แนวทางการพัฒนาเชิงทฤษฎีที่เกิดขึ้น ซึ่งสรุปสาระสำคัญเพื่อเป็นกรอบ
การอธิบายตามวัตถุประสงค์ที่สนใจศึกษาดังนี้

1) แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมชุมชน ที่นำมาใช้ในการศึกษาให้
ความสำคัญกับความกลมเกลียวสามัคคีเป็นคุณลักษณะเด่นของความเป็นชุมชน
เป็นวัฒนธรรมที่จะได้รับการยกย่องว่ามีคุณค่าสูง ซึ่งสามารถชักชวนเป็นเครือข่ายได้
เข้มแข็งในการพัฒนาด้านต่างๆได้ เป็นสิ่งถูกรักษาไว้ด้วยการรู้สึกรักและมีความ
ของสมาชิกในชุมชน และมีกระบวนการชักชวนของตนเองอย่างอิสระและเกี่ยวข้องกับ
กับผลกระทบภายนอก (บำรุง บุญปัญญา, 2549) ซึ่งศาสตราจารย์ ดร. ฉัตรทิพย์
นาถสุภา ได้สรุปลักษณะประเด็นที่จะทำการศึกษาและวางกรอบการค้นคว้าวิธี
วัฒนธรรมชุมชนที่จะสร้างความเข้าใจต่อการเสนอให้สังคมไทยเดินทางชุมชนสู่การ
เป็นสมัยใหม่ ออกเป็นการศึกษาที่มีลักษณะดังนี้ (ฉัตรทิพย์ นาถสุภา, 2557 : 168)

1. ความเป็นตัวตนของสมาชิกในชุมชน หมายถึง สมาชิกแต่ละคนมีชีวิต
อิสระของตน

2. สถาบันครอบครัว หมายถึง รูปแบบและวิธีการที่แสดงออกถึงความมี
น้ำใจไมตรี ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และวิธีจัดการความขัดแย้งระหว่างกัน
ภายในครอบครัว

3. สถาบันชุมชน หมายถึง รูปแบบและวิธีการที่แสดงออกถึงความมีน้ำใจ
ไมตรี ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และวิธีจัดการความขัดแย้งระหว่างกันภายใน
สังคมชุมชนเดียวกัน

4. สถาบันศาสนา ลัทธิความเชื่อ หมายถึง รูปแบบและวิธีการที่ส่งเสริมวัฒนธรรมน้ำใจ ความรัก ความสามัคคี และความไม่เบียดเบียน ซึ่งความเกี่ยวพันกับคำสอนทางศาสนาและลัทธิความเชื่อตามธรรมชาติ ที่มีอิทธิพลต่อแบบความสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัว และชุมชน

5. ระบบราชการ หมายถึง รูปแบบและวิธีการที่ชุมชนติดต่อสัมพันธ์กับเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือหน่วยงานราชการ

ดังนั้น การศึกษาครั้งนี้เพื่อดูกระบวนการทำงานด้านประชาธิปไตยในชุมชนผ่านการวิถีวิวัฒธรรมชุมชนที่เป็นแบบแผนปฏิบัติซึ่งอาศัยการศึกษาวัฒนธรรมชุมชนในมิติความสำคัญของการใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชนหรือสังคมที่มีความเป็นประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นได้

2) แนวคิดเกี่ยวกับคุณลักษณะของประชาธิปไตย ผู้วิจัยได้นำเอาลักษณะที่จำเป็นต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของนักวิชาการได้แก่ Robert A. Dahl (1998), Phillippe C. Schmitter and Terry Lynn Karl (1991), สมเกียรติ วันทะนะ (2557: 250 - 266) , อมร รัชศาสตร์ (2539 : 32 - 34) และ สมบัติ อารังธัญวงศ์ (2540) ซึ่งสังเคราะห์ได้ว่ามีลักษณะคล้ายๆกัน 7 เงื่อนไขเพื่อใช้ศึกษาความเป็นประชาธิปไตยของวิถิชุมชน อันแสดงถึงคุณลักษณะของความเป็นประชาธิปไตยตามองค์ประกอบดังนี้

1) สิทธิ เสรีภาพของปัจเจกชน หมายถึง ประชาชนย่อมมีสิทธิเสรีภาพทั้งในการเมือง เศรษฐกิจและ สังคม ที่มีการกำหนดขอบเขตและวิธีการที่ชัดเจนเพื่อสนับสนุนการใช้และป้องกันไม่ให้เกิดการละเมิดกัน

2) ความยินยอม หมายถึง การที่ผู้มีอำนาจปกครองได้รับความยินยอมจากประชาชนอย่างสมัครใจในเมื่อประชาชน จะถูกปกครอง ซึ่งแสดงว่าประชาชนจะไม่ปกครองหรือใช้อำนาจด้วยตนเองโดยตรง แต่จะให้กลุ่มบุคคลอื่นมา ทำหน้าที่ปกครองแทนตนผ่านวิธีการอย่างใดอย่างหนึ่ง

3) อำนาจอธิปไตยหรือการปกครองตนเอง หมายถึง อำนาจที่ใช้ในการปกครองต้องสามารถยืดโยง หรือสัมพันธ์กับประชาชน ในฐานะที่ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจในการปกครอง ซึ่งเป็นการให้ความสำคัญกับความเป็นมนุษย์ซึ่งมีสติปัญญา มีเหตุผล มีศักดิ์ศรี ไม่มีใครมีสิทธิมีอำนาจเหนือใครในการปกครองจนกว่าจะ ได้มีการตกลงยินยอม จึงจะเป็นการปกครองที่มีความชอบธรรม

4) เสี่ยงส่วนใหญ่ หมายถึง การตัดสินใจในการดำเนินการสิ่งที่จะเป็นไปเพื่อประโยชน์สาธารณะ หรือมีผลกระทบต่อชุมชน จะมีการนำวิธีการตัดสินใจด้วยการนับคะแนนเสียงโดยใช้เกณฑ์เสียงส่วนใหญ่เป็น ตัวกำหนด แต่ก็ต้องมีการเคารพหรือคุ้มครองเสียงข้างน้อยด้วย

5) ความเสมอภาค หมายถึง โดยธรรมชาติแล้วมนุษย์เกิดมามีความเท่าเทียมกันในเรื่องโอกาสในการพัฒนาคุณภาพและความรู้ความสามารถเพื่อให้สามารถปกป้องประโยชน์ของตนได้ โดยเฉพาะ การเมือง เศรษฐกิจ สังคมและการศึกษา

6) นโยบายสาธารณะ หมายถึง การทำงานเพื่อประชาชนของผู้มีอำนาจเพื่อให้เกิดประโยชน์และ ความพอใจสูงสุด สามารถใช้นโยบายเป็นหนทางที่ดีที่สุดในการแก้ปัญหาสำคัญๆ ของสาธารณชน คือ ให้ ประชาชนมีส่วนร่วมในการพิจารณาศึกษาและมีข้อตกลงใจในเรื่องนั้น ด้วยเห็นว่าคนหมู่มากถ้าได้ร่วมใจกันแล้วน่าจะคิดและปฏิบัติได้ดีกว่าคนหมู่น้อย การที่ให้ประชาชนแต่ละคนได้มีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานหรือใช้ ความคิด ก็เท่ากับเป็นการส่งเสริมให้ทุกคนได้มีส่วนร่วมในการใช้ความสามารถคุณธรรมร่วมกัน

7) หลักเหตุผลหรือความเป็นธรรม หมายถึง การมีสมมติฐานร่วมกันว่ามนุษย์เป็นสัตว์โลกที่มีเหตุผล ผลกระทบทั้งสามารถใช้เหตุผลที่ตนมีอยู่แก้ปัญหาต่างๆ ที่ตนเผชิญอยู่ รวมทั้งการปรับปรุงพัฒนาความเป็นอยู่ของตน ให้มีความเจริญก้าวหน้าขึ้นไปเรื่อยๆ ยึดถือประโยชน์ของประชาชนเป็นที่ตั้งภายใต้หลักความยุติธรรมแห่งกฎธรรมชาติที่สะท้อนถึงความต้องการที่แท้จริงของประชาชน

ดังนั้น การศึกษาครั้งนี้จึงพยายามตีความคุณลักษณะตามที่เกิดขึ้นจากวิถีวิวัฒธรรมของชุมชนตามที่ศึกษาเพื่อบ่งบอกคุณลักษณะของหลักการประชาธิปไตยทั้ง 7 ประการที่เกิดขึ้นภายในบริบทชุมชนอีสาน

คุณลักษณะของหลักการประชาธิปไตยในบริบทวัฒนธรรมชุมชนอีสาน

จากการศึกษาครั้งนี้ สามารถพิจารณาคุณลักษณะของหลักการความเป็นประชาธิปไตยในบริบทวัฒนธรรมชุมชนอีสานที่ประกอบด้วย หลักการแห่งสิทธิและเสรีภาพของปัจเจกบุคคล, หลักการความเสมอภาค, หลักการความยินยอม,

หลักการอำนาจอธิปไตยหรือการปกครองตนเองของประชาชน, หลักการเสียส่วน
ใหญ่, หลักการนโยบายสาธารณะหรือสาธารณประโยชน์ และหลักการแห่งเหตุผล
ได้ดังนี้

1) **หลักการแห่งสิทธิและเสรีภาพของปัจเจกบุคคล** เมื่อวัฒนธรรม
ชุมชนเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตปัจเจกบุคคลในชุมชน และเป็นสถาบันที่สร้างการ
ยอมรับและพลังเครือข่ายทางสังคมขึ้น เป็นแกนกลางของชีวิตปัจเจกที่แสดงออก
ร่วมกันในฐานะสมาชิกคนหนึ่งของชุมชนที่ตนอาศัยอยู่ และเป็นตัวกำหนดสิทธิและ
เสรีภาพของปัจเจกบุคคลในชุมชน เพราะวิถีวัฒนธรรมและความเป็นสมาชิกของ
ชุมชนมีความเกี่ยวพันและใกล้ชิดกัน โดยวิถีวัฒนธรรมทำหน้าที่อำนวยความสะดวก
ให้ชุมชนที่ดำรงอยู่มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน มีสันติสุขของชีวิตในสังคม ซึ่ง
สมาชิกในชุมชนจึงต้องแสดงตัวตนเพื่อสนับสนุนวัฒนธรรมชุมชนให้เกิดความ
เข้มแข็งและตอบสนองซึ่งกันและกันภายในชุมชน และสร้างพลังในการดึงดูดและ
ปกป้องตนเองของชุมชนจากหน่วยงานภายนอกที่จะเข้ามากระทบต่อชุมชน ดังนี้
แล้วความเป็นปัจเจกของสมาชิกในชุมชนจึงต้องทำหน้าที่รักษาและปกป้องวิถี
วัฒนธรรมที่เกิดขึ้น เพราะวัฒนธรรมชุมชนเกี่ยวข้องกับคุณค่าของชีวิตชาวบ้านที่
เกิดมาบนโลกนี้ เป็นสิ่งที่แต่ละปัจเจกจะต้องใช้เพื่ออยู่ร่วมกัน ให้เกิดความรัก การ
แบ่งปัน การไม่เบียดเบียน ไม่ทำร้ายซึ่งกันและกัน สร้างความเป็นอันหนึ่งอัน
เดียวกันให้กับสังคมของตนเองโดยศรัทธาและปฏิบัติตามความเชื่อที่มีกฎเกณฑ์
และแนวทางปฏิบัติภายใต้วิถีวัฒนธรรมชุมชนตามลักษณะชาติพันธุ์ให้มีความมั่นคง
ในตนเอง ดังนั้น สิทธิและเสรีภาพของปัจเจกบุคคลสมาชิกในชุมชนส่วนใหญ่ยังคง
รักษาความเชื่อและวิถีวัฒนธรรมชุมชนของตนเพราะต้องการที่พึ่งทางด้านจิตใจ
ประกอบกับตัวมนุษย์เองก็ยังคงสงสัยและต้องการแสวงหาคำตอบเกี่ยวกับกำเนิด
ชีวิตของตน และชีวิตของตนหลังความตาย และผลของกรรมดีและกรรมชั่วของตน
ทำให้มนุษย์ยังคงให้ความสำคัญกับวิถีวัฒนธรรมชุมชนผ่านความเชื่อ ศาสนา แบบ
แผนประเพณีและพิธีกรรมตามที่ยังคงสืบทอดและรักษาไว้ในชุมชนตนเอง ดังนั้น
สิทธิและเสรีภาพที่แสดงออกของมนุษย์ในการสร้างประชาธิปไตยของชุมชนจึงเป็น
เรื่องของจิตใจไม่ใช่พฤติกรรมที่แสดงออกอย่างโจ่งแจ้ง และไม่ใช่ว่าเรื่องของปัจเจก
บุคคล หากแต่เป็นเรื่องของชุมชน และสำนึกร่วมมากกว่า

2) **หลักการความเสมอภาค** ในที่นี้หมายถึง โอกาสที่ประชาชนทุกคน จะมีส่วนร่วมในการปกครองดูแลกันภายในชุมชนโดยทั่วถึงและเท่าเทียมกัน ซึ่งในชุมชนนั้นต่างเอื้อให้เกิดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่เอื้อให้เกิดความเสมอภาค เพราะชุมชนไม่มีความแตกต่างกันระหว่างสมาชิกด้วยกัน โดยพิจารณาสืบเนื่องจากการโดยธรรมชาติแล้วสมาชิกในชุมชนมีความเชื่อมโยงกัน นับถือกันอย่างเคร่งครัด ในฐานะที่สืบทางสายโลหิต หรือเพราะอาศัยอยู่ในชุมชนเดียวกัน จะพบได้จากคำเรียกที่แสดงถึงความผูกพันกันอย่างสูง เช่น พ่อ แม่ แม่ม่าย พ่อใหญ่ เอื้อย อ้าย ไย (พี่) พี่นาง (พี่สะใภ้) พี่อ้าย (พี่เขย) น้ำ ลุง ป้า อา (น้องสาวของพ่อ) อาว (น้องชายของพ่อ) เป็นต้น ดังนั้นความเสมอภาคกันในชุมชนจึงมีลักษณะที่ส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตยและเกี่ยวเนื่องกับเรื่องหลักการสิทธิเสรีภาพของปัจเจกบุคคลตามที่อธิบายมาก่อนหน้านี้ วัฒนธรรมชุมชนได้เปิดโอกาสให้สมาชิกได้มีโอกาสและสามารถใช้สิทธิในการดำเนินงานต่างๆ โดยเท่าเทียมกัน โดยดูจากการแสดงเห็นความคิดเห็นต่อผู้นำชุมชน ผ่านการโต้แย้งด้วยคำพูด การขัดแย้งด้วยอาการที่คนอื่นเข้าใจได้หรือไม่เห็นด้วย การเข้าไปร่วมวงปรึกษาหารือเมื่อมีโอกาส ซึ่งเป็นสถานการณ์ในการสร้างโอกาสให้เกิดความเสมอภาคบนความสัมพันธ์กัน เห็นออกเห็นใจกัน ไว้วางใจกันในฐานะญาติพี่น้อง และเป็นมิตรที่ร่วมทุกข์ร่วมสุขกันในชุมชนจึงเป็นสิ่งที่สำคัญของการสร้างความเสมอภาคให้แก่สมาชิกในชุมชน และเป็นจุดหมายปลายทางของชีวิตในชุมชน เพราะทุกชีวิตต่างมีเป้าหมายร่วมกัน คือความสุขสงบ ความมีอิสระ หรือไม่เบียดเบียนกัน ดังนั้นทุกคนจึงเชื่อว่าวิถีแห่งวัฒนธรรมชุมชนที่ตนสืบทอดมาจะเป็นหนทางหนึ่งที่จะนำไปสู่เป้าหมายดังกล่าว ทำให้วิถีวัฒนธรรมเป็นกลไกหนึ่งของการสร้างความเสมอภาคในฐานะเป้าหมายของการมีชีวิตอยู่ในชุมชนเช่นกัน

3) **หลักการความยินยอม** หรือหลักความสมัครใจ เป็นสิ่งที่ซ่อนอยู่ภายใต้วิถีวัฒนธรรมชุมชนที่ยึดถือร่วมกัน และเป็นหลักการสิทธิเสรีภาพของความ เป็นปัจเจกบุคคล กล่าวคือ วิถีวัฒนธรรมชุมชนต่างเป็นกรอบกำหนดความสัมพันธ์ และเป็นสิ่งที่แสดงออกถึงความยินยอมอย่างเสรีของสมาชิกในที่อยู่อาศัยอยู่ร่วมกัน เพราะสมาชิกแต่ละคนต่างมีประสบการณ์และเหตุผลส่วนบุคคลในการแสดงถึงการยอมรับที่จะให้ใครมีสถานะทางอำนาจมากกว่าตน ซึ่งแสดงออกได้ผ่านบทบาทของการยอมรับผู้นำที่เกิดขึ้นในชุมชนทั้ง 2 ประเภท ได้แก่

ประเภทแรก หลักการยอมรับบทบาทผู้นำแบบทางการ แม้ว่าผู้นำแบบทางการ จะได้รับการยอมรับในฐานะผู้ปกครองชุมชนหมู่บ้านที่มีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย แต่ผู้นำที่ชาวบ้านยอมรับและให้ความยินยอมในการทำตามในฐานะผู้นำที่จะปกครองดูแลสมาชิกในชุมชนได้ คือ ผู้นำที่มีภาวะผู้นำในการบริหารงาน มีความเสียสละต่อส่วนรวม มีประสบการณ์การทำงานในชุมชนมาบ้างแล้ว เช่น ตำแหน่งกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ส่วนใหญ่เคยเป็นคณะกรรมการวัด ในการช่วยเหลือกิจการของวัดในการจัดงานบุญ งานประเพณีต่างๆของวัด ซึ่งมีบทบาทหลักในการทำงานให้กับชุมชน หรือผู้บริหารท้องถิ่นและสมาชิกสภาท้องถิ่น ต่างเคยมีบทบาทการทำงานชุมชนมาก่อนตั้งแต่เป็นพิธีกรงานศพ งานบวช หรืองานวัด เป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน เป็นผู้ใหญ่บ้าน หรือเป็นข้าราชการครูที่ช่วยเหลืองานชุมชนเป็นประจำแล้วได้รับความไว้วางใจให้ไปเป็นผู้บริหารท้องถิ่น เป็นต้น ดังนั้นการยอมรับจากสมาชิกในชุมชนจึงขึ้นอยู่กับประสบการณ์การทำงานเกี่ยวกับสาธารณะมาก่อนด้วย

ประการที่สอง หลักการยอมรับบทบาทผู้นำแบบไม่เป็นทางการหรือผู้นำแบบธรรมชาติ ที่เกิดขึ้นในชุมชนที่ศึกษานั้น ส่วนใหญ่จะให้การยอมรับในฐานะผู้ฝึกตนมาพร้อมজনคนอื่นในชุมชนเห็นด้วยว่าบุคคลดังกล่าวน่าเคารพนับถือ จึงยอมรับบทบาทของบุคคลนั้นในฐานะผู้นำอีกประเภท โดยเฉพาะพระสงฆ์และเฒ่าเจ้าหรือเจ้าโคตร ซึ่งบุคคลเหล่านี้มีบทบาทสูงทั้งด้านความเชื่อและการปฏิบัติตัว เพราะส่วนใหญ่จะเป็นผู้ที่รักษาศีล เป็นผู้อาวุโสที่ผ่านประสบการณ์ต่างๆ และสามารถบอกสอนจารีตประเพณีท้องถิ่นต่างๆแก่สมาชิกในชุมชน ตั้งมั่น เด็ดเดี่ยว และมีจุดยืนเกี่ยวกับความเชื่อและวัฒนธรรมของตนอย่างมาก จนสมาชิกคนอื่นๆ เห็นดีเห็นงามและยอมรับนับถือประเพณีและวิถีวัฒนธรรมท้องถิ่นผ่านบทบาทการทำหน้าที่ต่างๆ ของบุคคลดังกล่าว ดังนั้นหลักความยินยอมที่มีการถือปฏิบัติดังกล่าวถือเป็นวัฒนธรรมในสังคมประชาธิปไตยทั่วไปด้วยซ้ำ เพราะเป็นหลักการแห่งมนุษยสัมพันธ์ที่ถูกต้อง และเป็นการแสดงออกถึงเหตุผลของมนุษย์ในการอยู่ร่วมกันในสังคม และเป็นปัจจัยที่ช่วยเสริมสร้างความงดงาม ความเป็นระเบียบ ความสงบสุข และความเจริญรุ่งเรืองแก่ชุมชนที่ตนเองอาศัยอยู่ตามมา

4) หลักการอำนาจอธิปไตยหรือการปกครองตนเองของประชาชน

โดยทั่วไปที่สมาชิกในชุมชนมีความรู้สึกผูกพันกับบริบทต่างๆ ในชุมชนตนเองอยู่อาศัยโดยเฉพาะวิถีวัฒนธรรมแห่งตน มีความรู้สึกถึงความเป็นเจ้าของชุมชนที่ตนเองอาศัยอยู่ ภาคภูมิใจเมื่อได้บอกชื่อชุมชนและชื่อเผ่าพันธุ์ให้คนอื่นรู้จัก เช่น เป็นคนไทบ้านสาวะถี เป็นผู้ไทหนองห่าง เป็นชะแมร์กุดนาแก้ว เป็นกวยบ้านอาลี เป็นต้น หรือเห็นภาพชัดเจนขึ้นเมื่อมีเทศกาลประเพณีสำคัญต่างๆ สมาชิกในชุมชนที่อพยพไปทำงานต่างถิ่น ไม่ว่าไกลใกล้ต่างต้องกลับมารวมกันที่ชุมชนบ้านเกิด เพราะบ้านเกิดคือมาตุภูมิที่สร้างความเป็นตัวตนของคนๆ นั้นขึ้นมา ทำให้แต่ละคนต่างอ้างความเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยในชุมชน ต้องการสร้างสรรค์ พัฒนาความสามารถในการปรับปรุงชุมชนตนเองให้ก้าวหน้า ดังนั้นชุมชนจึงมีศักยภาพในการจัดการตนเองร่วมกันผ่านประสบการณ์และกระบวนการเรียนรู้ต่างๆ ที่เกิดขึ้นภายในชุมชน

เดิมชุมชนมีกลไกการปกครองตนเองและถือว่าเป็นกลไกการใช้อำนาจอธิปไตยของประชาชนคือระบบการจัดการปกครองตามวิถีวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นในชุมชน เช่น การสร้างระบบเครือญาติและการให้ความเคารพนับถือโคตรตระกูลหรือผีบรรพบุรุษร่วมกันอย่างเข้มแข็งในกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไท, กวย และชะแมร์ ซึ่งซ้อนทับระบบการปกครองแบบทางการอยู่ด้วย กล่าวคือ ภายในชุมชนจะประกอบด้วยหลายตระกูลซึ่งจะมีสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่นับถือร่วมกัน และเปรียบเป็นเทพอารักษ์ที่คอยปกป้องรักษาสมาชิกทั้งหมดเรียกว่า ศาลปู่ตา ซึ่งทุกปี ทุกครอบครัวจะต้องมาร่วมกันทำพิธีไหว้ศาลปู่ตา เพื่อแสดงความเคารพและความปกดีสุจริตเย้นในชีวิตซึ่งปู่ตาที่เกิดขึ้นถือเป็นระบบสังคมรวมของหมู่บ้าน ภายในระบบรวมดังกล่าว จะมีระบบผีบรรพบุรุษประจำตระกูลหรือผีเจ้าโคตรหรือเรียกว่า โคตร ในกลุ่มผู้ไท หรือ จู ในกลุ่มไทยกูย หรือ โฉน ในกลุ่มชะแมร์ ซึ่งลูกหลานภายในตระกูลจะมีผู้อาวุโสทำหน้าที่เป็นเจ้าโคตร หรือมีการใช้บ้านหลังที่สืบเชื้อสายมาว่าเป็นต้นเค้าของบิรवारคนในตระกูลเป็นที่บูชาผีบรรพบุรุษ และวันสารท ลูกหลานภายในตระกูลจะต้องเซ่นไหว้ผีบรรพบุรุษของกลุ่มตระกูลตนเอง หากลูกหลานไม่ใส่ใจหรือเพิกเฉยต่อกิจตามที่กล่าวมาผีบรรพบุรุษจะรังควานให้ลูกหลานเจ็บไข้ได้ป่วยซึ่งหาสาเหตุไม่ได้ ทำให้เกิดระบบผีเฮยาในกลุ่มผู้ไท ผืออ – ผือม ในกลุ่มไทยกูย หรือ ผีแม่มดในกลุ่มชะแมร์ เพื่อไว้สำหรับการรักษาโรคภัยไข้เจ็บที่ไม่ทราบสาเหตุการ

และพิธีกรรมที่เป็นรูปธรรมในการแสดงออกถึงพลังของจิตวิญญาณของบรรพบุรุษ ดังนี้วิถีวัฒนธรรมชุมชนดังกล่าวจึงเป็นระบบการปกครองตนเองที่เป็นการเชื่อมประสานสมาชิกในชุมชนให้ดึงเข้าหากันภายในระบบปู่ตา ระบบผีเจ้าโคตร และระบบผีบรรพบุรุษ ซึ่งเป็นระบบดูแลใส่ใจกันผ่านความเป็นญาติพี่น้องที่เกิดขึ้นภายในชุมชน

5) **หลักการนโยบายสาธารณะหรือสาธารณประโยชน์** หากชุมชนคือพื้นที่แห่งการกำหนดสาธารณะประโยชน์ต่างๆ หรือเป็นฐานในการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติของภาครัฐในรูปโครงการต่างๆ ซึ่งภายในชุมชนมีความพร้อมด้านต่างๆ ได้แก่ 1) บุคลากร ประกอบด้วย ผู้นำทั้งแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้นำภูมิปัญญา รวมทั้งข้าราชการที่ปฏิบัติงานในพื้นที่ ซึ่งต่างมีสำนึกของการทำงานเพื่อประโยชน์สาธารณะของชุมชนเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว ทำให้บุคคลากรเหล่านี้ต่างถือเป็นกลไกในการนำไปสู่การทำงานให้กับสมาชิกในชุมชน และ 2) บริบทของชุมชนที่มีความพร้อมทางเครื่องมือในการพัฒนาและวิธีการบริหารนโยบายและนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติที่เกิดเป็นผลสำเร็จได้โดยอาศัยวิถีวัฒนธรรมและภูมิปัญญาชุมชนท้องถิ่นตามที่ตนต้องการ ซึ่งจะทำให้เกิดกิจกรรมสาธารณะที่เกิดขึ้นเป็นสิ่งที่การแสดงออกทางด้านเอกลักษณ์ชุมชน หลักการสาธารณะประโยชน์ที่เกิดขึ้นในชุมชนจึงเกี่ยวข้องกับวิถีวัฒนธรรมชุมชนในการจัดการสาธารณะประโยชน์แก่สมาชิกในชุมชน มีการนำทุนทางวัฒนธรรมและฐานทรัพยากรบุคคลที่มีในชุมชนมาสร้างเป็นกลไกความร่วมมือระหว่างภาครัฐและชุมชนในการดำเนินการให้บริการสาธารณะแก่ประชาชนในชุมชน ซึ่งแน่นอนว่าจะทำให้เกิดกิจกรรมสาธารณะประโยชน์ที่เกิดขึ้นในชุมชนมีคุณภาพสามารถยกระดับการให้บริการแก่สมาชิกในชุมชนที่ดีขึ้น เกิดการสะสมข้อมูลและกระบวนการเรียนรู้ที่เป็นจริงเพิ่มมากขึ้น เกิดนวัตกรรมการทำงานเพิ่มขึ้น และเกิดการปรับกระบวนการทำงานให้เหมาะสมกับปัญหา ซึ่งจะส่งผลทำให้สมาชิกในชุมชนในฐานะพลเมืองมีส่วนต่อผลลัพธ์ที่ให้การผลิตบริการออกมามากขึ้น ส่วนภาครัฐเองก็เป็นเพียงกลไกประสานความร่วมมือให้เกิดการดำเนินการในกระบวนการต่างๆ การให้งบประมาณบางส่วนสนับสนุนการดำเนินงานเพื่อทำกิจกรรมสาธารณะในชุมชน การจัดหาเจ้าหน้าที่หรือผู้เชี่ยวชาญมาร่วมให้ข้อคิดเห็นและเสนอแนะด้านความรู้ในการทำงานตามพันธกิจของหน่วยงานภาครัฐที่ได้มีการดำเนินงานในชุมชน

ติดตาม ตรวจสอบ ประเมินผลและจัดเวทีประชุมสัมมนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกันให้เกิดขึ้น อันเป็นลักษณะหนึ่งที่อยู่บนพื้นฐานของผลประโยชน์สาธารณะ (public interest) ที่ทำให้การให้บริการสาธารณะที่เกิดขึ้นในชุมชนสามารถสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีให้แก่ประชาชนทุกคน และสร้างผลประโยชน์สาธารณะที่เป็นผลประโยชน์ร่วมกัน

6) **หลักการเสี่ยงส่วนใหญ่** เกิดขึ้นในกระบวนการปรึกษาหารือของสมาชิกในชุมชนที่จะต้องมีการตกลงกันเพื่อให้ได้ผลอย่างใดอย่างหนึ่งที่เป็นที่ยุติร่วมกัน จึงต้องให้มีการใช้หลักการเสี่ยงส่วนใหญ่ในการตัดสินใจร่วมกันเกิดขึ้น ซึ่งถือว่าเป็นกรรมวิธีขั้นสุดท้ายที่เกิดขึ้นจากในการประชุมของชุมชนที่ได้ทำการปรึกษาหารือกันเรียบร้อยแล้ว ซึ่งหลักการเสี่ยงส่วนใหญ่นี้เป็นผลต่อเนื่องของหลักการประโยชน์สาธารณะหรือนโยบายสาธารณะที่เกิดขึ้น เพราะการใช้เสี่ยงส่วนใหญ่หรือเสี่ยงข้างมากจะมีผลในทางปฏิบัติในการที่จะให้มีการหาวิธีแก้ไขปัญหาคือหรือนโยบายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับสาธารณะซึ่งต้องให้ประชาชนตัดสินใจและการตัดสินใจโดยประชาชนที่เกิดขึ้นก็มักจะลงท้ายด้วยการใช้เสี่ยงส่วนใหญ่หรือเสี่ยงข้างมากในการยุตินั้นเอง ซึ่งมีประเด็นสำคัญที่ควรใช้หลักการเสี่ยงส่วนใหญ่ต่างเกี่ยวข้องการจัดการสาธารณะประโยชน์ที่ลงไปสู่ชุมชน รวมทั้งข้อหาหรือของทางราชการที่ต้องการให้สมาชิกในชุมชนรับทราบและเห็นด้วย ซึ่งกระบวนการของการใช้หลักการเสี่ยงข้างมากในชุมชนนั้น ถือว่าเป็นหลักการตัดสินใจที่เกิดขึ้นในวาระไม่บ่อยครั้งนัก แต่ชุมชนต้องมีการหลักการเสี่ยงข้างมากเป็นทางออกของการแก้ไขปัญหาชุมชน ซึ่งการใช้หลักการนี้บางครั้งจะต้องเกิดปัญหาความผิดพลาดตามมาได้ เช่น เกิดความไม่พอใจของฝ่ายที่มีเสียงข้างน้อย ทำให้ระบบชุมชนซึ่งเน้นความเป็นหนึ่งเดียวกันได้รับผลกระทบขึ้น ดังนั้นการที่จะทำให้เสี่ยงข้างมากที่เกิดขึ้นในชุมชนเป็นจุดเสี่ยงสวรรค์ที่จะนำไปสู่การตัดสินใจที่เกิดประโยชน์กับทุกฝ่าย ผู้นำจะต้องสามารถอธิบายเหตุผลและความจำเป็นให้ได้ว่าทำไมถึงควรใช้หลักการตามเสี่ยงข้างมาก เพราะจริงๆ แล้ว การตัดสินใจปัญหาในชุมชนไม่จำเป็นต้องแสดงออกอย่างชัดเจนด้วยการใช้ลงคะแนนเสี่ยงข้างมาก เพราะเสี่ยงข้างมากในชุมชนเป็นเสียงที่รับรู้และเข้าใจกันผ่านการดำเนินชีวิตในชุมชนที่มีการพูดคุยแลกเปลี่ยน รับฟังสารทุกข์สุกดิบในปัญหาต่างๆ ในหมู่สมาชิกในชุมชนด้วยกันอยู่แล้ว อันถือว่าเป็นการลงมติเสี่ยงข้างมากไปโดยปริยายที่เข้าใจกันได้ ทำให้แต่ละ

คนต่างรับรู้และเข้าใจกันเป็นอย่างดีว่าสิ่งไหนที่จะดี หรือเกิดผลกระทบต่อคนส่วนใหญ่ ดังนั้นกระบวนการนี้จึงถูกใช้น้อยมากและถือว่าเป็นหลักการที่เป็นเครื่องมือสุดท้ายของการตัดสินใจสาธารณะในชุมชน

7) หลักเหตุผล หลักเหตุผลของชุมชนเป็นพื้นฐานมาจากธรรมชาติ เพราะสมาชิกในชุมชนดำรงอยู่ให้เป็นสิ่งมีชีวิตที่ยอมรับและยอมอยู่ภายใต้กฎแห่งธรรมชาติ ซึ่งถือมีคุณลักษณะพิเศษที่สมาชิกสามารถเรียนรู้เข้าใจกฎธรรมชาติและเลือกปฏิบัติตามกฎธรรมชาติไปในด้านบวกที่เป็นประโยชน์แก่ความสุขสงบในการดำเนินชีวิต เช่น การประพฤติตามหลักศีลธรรม ตามกฎกติกาที่ขอบธรรมทางสังคม ตามองค์ความรู้ ภูมิปัญญา ค่านิยมต่างๆ ที่สั่งสมมา ซึ่งจะเอื้อให้ชีวิตและสังคมดี ชุมชนที่มีวิถีวัฒนธรรมที่ดำรงอยู่บนพื้นฐานของธรรมชาติของชุมชน จึงเป็นเหตุและผลหนึ่งของการอยู่ร่วมกันร่วมกันของสมาชิกในชุมชน ที่ทำให้เกิดการนำวิถีวัฒนธรรม ประเพณี ค่านิยม คุณค่าที่ได้มีการสั่งสมไว้มาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวให้สมาชิกชุมชนช่วยเหลือกัน เป็นห่วงโซ่ของความผูกพัน ซึ่งถือเป็นเกาะกำบังสังคม และสร้างกติกาที่ทุกคนยอมรับร่วมกัน เพราะหากการปกครองในระบอบประชาธิปไตยในสังคมตะวันตกต้องเป็นไปด้วยหลักกฎหมาย หรือ หลัก The Rule of Law ซึ่งเป็นหลักการแห่งเหตุผลที่มีขึ้นเพื่อจำกัดมิให้เกิดสภาพที่จะเกิดการปกครองไปตามอำเภอใจของบุคคล ด้วยเหตุนี้หลักเหตุผลของการดำรงอยู่ด้วยธรรมของชุมชนเป็นเครื่องยึดเหนี่ยว หากปราศจากธรรมในการทำงาน ปราศจากความชอบธรรม ชุมชนย่อมไม่ยอมรับ และไม่ร่วมมือ เมื่อเป็นเช่นนี้กระบวนการทำงานชุมชนย่อมอยู่ไม่ได้ ดังนั้น การรักษาธรรม การอยู่อย่างมีความยุติธรรม จึงเป็นการสร้างความไว้วางใจและเครือข่ายทางสังคมกัน มีวิถีวัฒนธรรมเป็นที่ยึดเหนี่ยวไว้ และในขณะเดียวกัน กระบวนการทำงานของชุมชนที่มีเหตุผล มีความยุติธรรมนั้น รวมถึงการต่อต้าน หรือ การแก้ปัญหาความไม่เป็นธรรม ความไม่เป็นธรรมต่างๆที่เกิดขึ้นในชุมชนด้วย ซึ่งถือเป็นการช่วยธำรงรักษาธรรมไว้ในชุมชน

สรุปและอภิปรายผล

จากการพรรณนาคุณลักษณะของหลักความเป็นประชาธิปไตยในบริบทวัฒนธรรมชุมชนในภาคอีสาน ทำให้เห็นว่าวิถีประชาธิปไตยที่เกิดขึ้นได้ชี้ให้เห็น

ฐานะและบทบาทของชาวบ้านในการสังสมลักษณะวิถีความเป็นประชาธิปไตยขึ้น อีกชุดหนึ่งซึ่งทำให้เห็นด้วยกับข้อเสนอของ ศ.ดร. ฉัตรทิพย์ นาถสุภา (2558 : คำนิยาม) ที่เสนอว่า รัฐที่เป็นประชาธิปไตยที่ดี คือรัฐที่มีอำนาจจำกัด และสร้างสังคมให้มีความเข้มแข็งในการจัดทำบริการสาธารณะได้ด้วยตนเอง ซึ่งหากรัฐไทยจะสามารถพัฒนาสังคมประชาชาติที่มีวิถีประชาธิปไตยเป็นแกนกลางในการสร้างเสถียรภาพทางสังคม ใช้กลไกสถาบันชุมชนเสริมสร้างการพัฒนาสังคมประชาธิปไตยที่มั่นคงของชาติ จำเป็นต้องเข้าใจและพยายามสร้างฐานคิดการพัฒนาจากการตีความหลักการของความเป็นประชาธิปไตยในบริบทวัฒนธรรมชุมชนที่ปรากฏ สรุปได้ดังนี้ 1) หลักการแห่งสิทธิและเสรีภาพของปัจเจกบุคคลในชุมชนไม่มีความสำคัญเท่ากับความมั่นคงรวมของการดำรงอยู่ในชุมชน, 2) หลักการความเสมอภาคเป็นเป้าหมายสำคัญของการใช้ชีวิตในชุมชนที่ทุกคนมีความเท่าเทียมกันในฐานะเพื่อนมนุษย์ที่เข้าใจและเห็นความสำคัญของกันและกัน, 3) หลักการความยินยอมขึ้นอยู่กับความสามารถหรือบทบาทที่แสดงออกในการทำงานสาธารณะในชุมชน, 4) หลักการอำนาจอธิปไตยหรือการปกครองตนเองเป็นวิถีวัฒนธรรมหนึ่งที่ยังดำรงอยู่ในชุมชนก่อนที่การปกครองแบบทางการจะเข้าไปซึ่งปัจจุบันเป็นภาพซ้อนทับกลไกการปกครองของชุมชนด้วย, 5) หลักการเสียงส่วนใหญ่จะใช้ตัดสินปัญหาสาธารณะที่ผู้นำชุมชนได้ใคร่ครวญไตร่ตรองดีแล้วว่าจะใช้เป็นวิธีการที่ทำให้เกิดข้อยุติและไม่ทำให้ชุมชนแตกความสามัคคี, 6) หลักการนโยบายสาธารณะหรือสาธารณประโยชน์ เป็นหลักการพื้นฐานที่รัฐควรสนับสนุนให้ชุมชนดำเนินการเพื่อสร้างคุณค่าและพัฒนาความเป็นพลเมืองในการจัดการตนเอง และ 7) หลักการแห่งเหตุผลเป็นสิ่งที่ดำรงอยู่ในธรรมชาติของชุมชนอยู่แล้ว ซึ่งเป็นภูมิคุ้มกันคนในชุมชนให้สร้างคุณงามความดีและประพฤติปฏิบัติตามครรลองครองธรรมร่วมกัน ซึ่งคุณลักษณะของหลักการที่เกิดขึ้นนี้เปรียบเหมือนธรรมเนียมชาวบ้านชุดหนึ่ง (Walker, 2008) โดยผู้เขียนเองได้พยายามสังเคราะห์เปรียบเทียบวาทกรรมระหว่างทฤษฎีกับวิถีปฏิบัติของชาวบ้านที่ได้มีการดำเนินการในชุมชนอยู่แล้ว อันจะนำไปสู่สิ่งที่ประจักษ์ ก้องกีรติ (ม.ป.ป.: ออนไลน์) ได้

พยายามเสนอว่าความเข้าใจนี้จะสามารถดูสภาพในการสร้างความเข้าใจและการยอมรับความเป็นประชาธิปไตยที่สามารถตกลงกันบนฐานคิดความเป็นประชาธิปไตยที่จะนำไปสู่การสร้างสังคมประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นร่วมกันได้

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาครั้งนี้พบว่า คุณลักษณะของประชาธิปไตยที่เกิดขึ้นในชุมชนอีสานมีลักษณะแตกต่างจากแนวคิดของหลักการประชาธิปไตยในโลกวิชาการหรือสังคมตะวันตกพอสมควร ดังนั้นหากจะอ้างความเป็นประชาธิปไตยในกระบวนการทำงานของชุมชน ควรให้ความสำคัญกับบริบทของวัฒนธรรมชุมชนในด้านพื้นที่และวิถีทางวัฒนธรรม เพื่อให้กระบวนการประชาธิปไตยที่เกิดขึ้นเป็นสิ่งที่เหมาะสมกับฐานของชุมชนและวิถีปฏิบัติของชาวบ้านที่เกิดขึ้น ไม่ใช่ยึดเหี้ยมหรือควบคุมเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหรือปรับตาม เพราะการปฏิบัติในลักษณะดังกล่าวจะเป็นการทำลายฐานชุมชนซึ่งจะส่งผลต่อปัญหาเชิงระบบที่มีสาเหตุไปสู่ปัญหาการพัฒนาประชาธิปไตยระดับชาติได้

เอกสารอ้างอิง

- จักรกริช สังขมณี. 2554. ย้อนคิดด้วยชีวิตทางการเมืองของชาวบ้าน : การเมืองในชนบทที่มากกว่าการเลือกตั้งและขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม ใน **วารสารสังคมวิทยามานุษยวิทยา**, 30 (2) กรกฎาคม - ธันวาคม 2554, 46 - 79.
- จำเริญ แสงดวงแข. 2523. **โลกทัศน์ของชาวไทยภาคใต้ที่ปรากฏในเพลงกล่อมเด็ก**. กรุงเทพฯ : กรุงเทพมหานครพิมพ์.
- ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. 2557. **การเป็นสมัยใหม่กับแนวคิดชุมชน**. กรุงเทพฯ : สร้างสรรค์.
- ถวิลวดี บุรีกุล และคณะ. 2555. **ความเป็นพลเมืองในประเทศไทย**. เอกสารเผยแพร่ในการประชุมวิชาการสถาบันพระปกเกล้า ครั้งที่ 13 พ.ศ. 2555.

- บำรุง บุญปัญญา. 2549. **สามทศวรรษ แนวคิดวัฒนธรรมชุมชน**. กรุงเทพฯ :
โครงการหนังสือดอกต้อป่า
- ประจักษ์ ก้องกีระติ (ม.ป.ป.) **ประชาธิปไตยของฉัน ของท่าน และของเธอ**
(Online) สืบค้นจาก <http://vreform.org/wp-content/uploads/2014/01/Democracy-Rj.Prajak.pdf>
- ลิขิต จีระเวทิน. 2521. **ชนกลุ่มน้อยในประเทศไทย**. กรุงเทพฯ :
มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สมเกียรติ วันทะนะ. 2557. **ระบบประชาธิปไตยเปรียบเทียบ**. กรุงเทพฯ : สมาคม
รัฐศาสตร์แห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- สมบัติ อารังธัญวงศ์. 2540. **การเมือง:แนวความคิดและการพัฒนา**. กรุงเทพฯ:
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- อมร รักษาสัตย์. 2537. **ประชาธิปไตยยุคหลังภัย**. กรุงเทพมหานคร: สมาคม
รัฐศาสตร์แห่งประเทศไทย
- อมร รักษาสัตย์ และคณะ. 2539. **ประชาธิปไตย : อุดมการณ์ หลักการ และ
แบบอย่างการปกครองหลายประเทศ**. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์ฯ
- LoGerfo, J. (1996). "Attitudes Toward Democracy Among Bangkok and
Rural Northern Thais: The Great Divide." **Asian Survey** 36 (9).
- Robert, A D. (1998). **On Democracy** . New Haven : Yale University
Press
- Rolf, G. and Peter, K. (2008). **Living in Democracy EDC/HRE Lesson
Plans for Lower Secondary Level**,
<http://book.coe.int/Council> of Europe Publishing, April, 2008,
p.62
- Phillippe C. S, and Tery L, K. (1991). What Democracy Is ... and Is Not
in **Journal of Democracy Advanced Learner**, National
Endowment for Democracy. Oxford : Oxford University

Walker, A. (2008). “The Rural Constitution and the Everyday Politics of Elections in Northern Thailand,” **Journal of Contemporary Asia** Vol. 38 No. 1 : 84 – 105

Translated Thai References

- Boonpanya, B. (2006) **Three Decades of Community Cultural Concept**. Bangkok : Dok Tuew Pae Book Project.
- Burikul, T. and et. al. (2012). **Citizenships in Thailand**. In Proceeding of KPI Conference, 13th
- Dheeravakhin, L. (1978). **Tribal People in Thailand**. Bangkok : Mahidol University
- Kongkirathi, P. (n.d.) **Democracy of Me , of Him and of Her** (Online) Search from <http://v.reform.org/wp-content/uploads/2014/01/Democracy-Rj.Prajak.pdf>
- Kongkirathi, P. (2009). **Politics on Election : Discourse Power and Dynamic of Thai Rural**. Bangkok : Same Sky Prees.
- Natsupa, C. (2014) **Modernity and Community Concept**. Bangkok : Sang San.
- Raksasat, A. (1994). **Democracy in Chuan Leekpai Prime Minister**. Bangkok : Association of Political Science of Thailand.
- Raksasat, A. (1996). **Democracy : Ideology Principles and Pattern of Several Countries’ Government**. Bangkok : Chulalongkorn University.
- Saengdounghae, J. (1980). **Vision of Thai Southern People Appear in Children Song**. Bangkok : Krung Siam Press.
- Siroros. (2009). Deliberative Democracy : Belief, Dream and Trend in Thai Society” **Management Science Journal**, 26 (1), , July – December 2009, pp. 75 – 90.

- Sungkhamanee, J. (2011). Rethinking on the Political Life of Villager : Politics in Rural as More Than Election and Social Movement in **Sociology and Anthropology Journal**, 30 (2), July – December 2011, pp. 46 – 79.
- Thamrongthanyawong, S. (1997). **Politics : Conceptual and Development**. Bangkok : NIDA
- Wantana, S. (2014). **Comparative Democracy Regime**. Bangkok : Political Science of Kasetsart University Association
- Wasee, P. (1994). **Dhammikasungkom : Toward Wisdom Power Though Thai Society Crisis**. Siamrath Sapphada Vijarn. 41 (2): p.8.